

บทที่ 2

สรุปวิวัฒนาการและมโนคติ (Concept) ของวิชาภูมิศาสตร์

1. วิวัฒนาการวิชาภูมิศาสตร์คืออะไร

กอบ วิชาภูมิศาสตร์นับว่าเก่าแก่ที่สุดวิชาหนึ่งที่มนุษย์ได้ศึกษามาในอดีต ซึ่งสังเกตได้จากแผนที่ ที่เก่าแก่ที่สุด (Oldest Map) มีอายุมากกว่า 2,500 ปี ก่อนคริสต์ ศักราชหรือ 4,500 ปีมาแล้ว เป็นแผนที่ชาวบาบิโลเนียที่คิดทำขึ้นในสมัยนั้น ปัจจุบันแผนที่อันเก่าแก่นี้อยู่ที่มหาวิทยาลัยฮาวาร์ด หลักฐานนี้ค้นพบโดยคณะโบราณคดีของมหาวิทยาลัยนี้ที่เมืองกาซุ (Gasur) ห่างจากกรุงบาบิโลนไปทางเหนือ 330 กม. (220 ไมล์) แผนที่นี้ทำด้วยดินเหนียวเป็นรูปแผ่นอิฐ มีขนาดเล็กมากจนเก็บซ่อนไว้ในฝ่ามือได้ แสดงว่าวิชาภูมิศาสตร์เริ่มมาตั้งแต่มนุษย์สมัยโบราณ ได้เขียนแผนที่ลงในดิน ทราบ และบรรยายถึงบริเวณที่เดินทางหรือไปล่าสัตว์ไว้ด้วยประมาณ 1,333 - 1,300 ปีก่อนคริสต์ศักราช มีการรังวัดที่ดินของอียิปต์ โดยพระเจ้ารามเสสที่ 2 และบันทึกลงไว้ในแผนที่

2. การศึกษาวิชาภูมิศาสตร์ในสมัยโบราณ

ชาวกรีกสมัยโบราณเป็นนักภูมิศาสตร์พวกแรกที่ได้มีการบันทึก เรื่องราวทางภูมิศาสตร์ไว้กว้างขวาง ไฮเมออร์เป็นผู้มีอิทธิพลในวิชาภูมิศาสตร์สมัยนั้นมาก 900 ปีก่อน ค.ศ. ประกอบด้วยทวีปยุโรปและเอเชีย แอฟริกา รวมกัน

เฮโรโดตัส ประมาณ 484 - 425 ปีก่อน ค.ศ. เป็นนักประวัติศาสตร์คนแรกที่เดินทางไปในเขตเอเชียตะวันตกและพรรณนาเรื่องราวเกี่ยวกับอียิปต์ว่า มีลุ่มน้ำไนล์เป็นหัวใจสำคัญของประเทศ และมีความสำคัญต่อการเกษตรกรรม ชาวอียิปต์รู้จักทำนาและเลี้ยงสัตว์

เพลโต 427 - 347 ปีก่อน ค.ศ. เป็นนักปราชญ์ชาวเอเธนที่เน้นความสำคัญของท้องทะเลที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์

อริสโตเติล 384 - 322 ก่อน ค.ศ. เป็นศิษย์ของเพลโต ให้ความสำคัญว่าดิน
ของโลกเอียงไปสู่ทางอาทิตย์ เริ่มมีความคิดเกี่ยวกับศูนย์สูตร ขั้วโลก และทropicเกิดขึ้น มีการแบ่ง
โลกเป็นเขตร้อน เขกขมถุนและหนาวเย็น ระบุว่าชาวกรีกเกินเรือไปถึงเกาะอังกฤษ โดยพิริโอส
แห่งมารซีลเลีย

อีเรโทสทีเนส 276 - 196 ปีก่อน ค.ศ. เป็นผู้คำนวณเส้นรอบวงของโลกได้
เคียงที่สุกเป็นคนแรก

เครซีส 150 ปีก่อน ค.ศ. ได้สร้างลูกโลกขึ้นโดยเพิ่มทวีปขึ้นอีก 3 ทวีป ได้แก่
อเมริกาเหนือ-ใต้ และออสเตรเลีย มนุษย์รู้จักขนาดของพื้นดินเล็กไปกว่าขนาดที่วัดคำนวณได้

สตราโบ ศึกษาที่กรุงโรม เคยเดินทางไปบริเวณต่าง ๆ ของอิตาลี กรีซ เอเชีย
ตะวันตกและอียิปต์ สตราโบเขียนเรื่องราวของภูมิศาสตร์ไว้ถึง 17 เล่ม โดยพรรณาลักษณะของ
โลกประเทศสเปน โปรตุเกส อิตาลี ยุโรปเหนือ ยุโรปตะวันออก กรีซและตะวันออกไกลนอกจากนี้
ยังสนใจถึงวิชาอื่น

คลอดิอุส ปโตเลมี ค.ศ. 90 - 168 ใช้อาศัยอยู่ในเมืองอเล็กซานเดรีย เป็น
ผู้ที่นำความรู้ทางแผนที่ของกรีกไปสู่ความเจริญถึงจุดสุดยอด ได้เขียนหนังสือภูมิศาสตร์ 8 เล่ม เล่มที่
8 นับว่าสำคัญที่สุดจกัว่าเป็นแผนที่เล่มแรกของโลกที่แผนที่มีแสดงระบบของภูมิอากาศ โดยเพิ่มระยะ
เวลากลางวันให้ยาวนานที่สุด ปโตเลมี แบ่งวงกลมรอบโลก 360 ส่วน โลกมีขนาดเส้นรอบวงเพียง
18.00 ไมล์ นับว่าผิดความจริงไปมาก

วิชาภูมิศาสตร์ในยุคมีค

สันสมัยปโตเลมีแล้ววิชาภูมิศาสตร์เข้าสู่ยุคมีค ยุคนี้เชื่อกันว่าโลกแบน โดยมีนครเขมรซาเลม
เป็นศูนย์กลางและล้อมรอบด้วยสววรรค์ ปี ค.ศ. 540 กอสมาสอินคิปอลุสตีส ได้สร้างแผนที่โลกขึ้น
ครอบคลุมบริเวณแคบ ๆ ซึ่งแตกต่างจากแผนที่ปโตเลมีมาก ยุคมีคมีการทำหนังสือคู่มือการ เดินทางและ
สนใจอ่านเรื่องราวในอดีตทำให้มีผู้อ่านมีความรู้และเชื่อว่าโลกกลม ปี ค.ศ. 795

- พระชาวไฮริซไค้เดินทางไปถึงเกาะไซปรัส ค.ศ. 982
- อิริค เคอะเรก ไค้เดินทางไปถึงเกาะกรีนแลนด์ ค.ศ. 986
- ขงจี้ ไค้เดินทางไปถึงแผ่นดินใหญ่ของทวีปอเมริกาเหนือ ปี ค.ศ. 1002

จากผลของสงครามครูเสดช่วยให้เกิดการ เดินทางศึกษาค้าขายทั้งทางบกและทางทะเล มีการทำแผนที่เพื่อใช้ในการเดินเรือ การสำรวจหมู่เกาะคานารี ชายฝั่งตะวันตกของทวีปแอฟริกา และการศึกษากับชาวอิสลาม อันจำเป็นต่อความเจริญก้าวหน้าทางภูมิศาสตร์รวดเร็วยิ่งขึ้น

ภูมิศาสตร์ของชาวอิสลาม

ชาวอิสลามได้พัฒนาเป็น 2 ก้าน คือ ด้านคณิตศาสตร์และการพรรณนา ปี ค.ศ. 953 อิบิน ฮอกาล ไค้เดินทางไปทางตะวันออกถึงแม่น้ำสินธุ

อิริซซี (Irisi) ผู้ซึ่งแบ่งเขตภูมิอากาศออกเป็น 11 เขต โดยใช้เส้นเมริเดียน และเส้นขนานตัดกันเป็นมุมฉาก แตกต่างจากสมัยกรีกโบราณซึ่งแบ่งภูมิอากาศของโลกออกเป็น 7 เขต สนับสนุนการเดินเรือ การสำรวจค้นของแม่น้ำไนล์ ชายฝั่งตะวันออกของทวีปแอฟริกาและในมหาสมุทรแอตแลนติก

วิวัฒนาการวิชาภูมิศาสตร์สมัยใหม่

วิชาภูมิศาสตร์ได้วิวัฒนาการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในสมัยที่มีการเดินทาง การสำรวจและการศึกษาค้นประจักษ์รูปร่างสิ่งใหม่ ๆ

ค.ศ. 1271 มาร์โคโปลโล ไค้เดินทางจากเวนิชมายังทวีปเอเชียและพำนักอยู่ในจีนถึง 17 ปี

ค.ศ. 1492 มาร์ติน ปีเฆม ไค้สร้างลูกโลกขึ้นซึ่งเป็นที่ค้นพบทวีปอเมริกา แต่ดินแดนนี้ไม่ปรากฏบนลูกโลก และบนลูกโลกเต็มไปด้วยเกาะมาก

ค.ศ. 1497 วาสโคคากามา นักเดินเรือชาวโปรตุเกสได้แล่นเรือไปถึงแหลมเวอร์ก
ค.ศ. 1515 และ 1520 โยฮันเนส สคอบเนอร์ แห่งนูเรมเบิร์ก ได้สร้างลูกโลกขึ้น

อีก 2 ลูก ทำให้มีผู้นิยมใช้มาก

ค.ศ. 1529 ทิโก ริเบโร ชาวโปรตุเกสคนแรกที่แก้ไขแผนที่ได้ถูกต้อง

ค.ศ. 1569 เจอราคุส เมอร์เคเตอร์ ค.ศ. 1512 - 1594 ได้สร้างแผนที่ขนาดใหญ่
มีเส้นขนานและเส้นเมริเดียนตัดกันเป็นมุมฉาก ทิศทางถูกต้องเหมาะในการใช้เดินเรือ

ค.ศ. 1570 ออรัลลิอุส Ortelius ได้จัดทำแผนที่ Atlas ที่ทันสมัยเล่มแรก
ของโลกขึ้น

ค.ศ. 1750 วิชาภูมิศาสตร์เป็นที่ยอมรับให้ใช้สอนใน โรงเรียนโดยรวมอยู่ทหวมคหทยาศาศศร
กายภาพ ธรรมชาติ และคหมารวมอยูในวิชาสังคหศึกษา

เบอร์นาร์ก วาเรเนียส แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน

วาเรเนียส แบ่งขอบข่ายของวิชาภูมิศาสตร์ภูมิภาคไว้ 3 ส่วน

- พรรณนาถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่มาจากสวรรค์และภูมิอากาศ

- พรรณนาเรื่องปรากฏการณ์บนพื้นโลก ที่ตั้ง รูปร่าง ขนาด เส้นกั้นอาณาเขต ภูเขา
แม่น้ำ ป่าไม้ ทะเลทราย แร่ธาตุ และสัตว์

- พรรณนาเรื่องที่เกิดจากมนุษย์ เช่น ที่อยู่อาศัย รูปร่างของมนุษย์ ศิลปะ ความเป็นมา
ของการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในอาณาจักรไทย

3. ความมุ่งหมายของการสอนวิชาภูมิศาสตร์

1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เข้าใจในข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของมนุษย์และธรรมชาติ
แวดล้อมของมนุษย์

2. เพื่อให้ผู้เรียนบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

3. เพื่อให้ผู้เรียนเกิด ทักษะ

4. เพื่อให้ผู้เรียนเกิด เจตคติ

5. เพื่อให้รู้จักโครงสร้างของวิชาภูมิศาสตร์
 6. เพื่อให้เข้าใจสภาพความเป็นอยู่ของสังคมในอดีตและปัจจุบัน
 7. เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจหลักสูตรระดับต่าง ๆ
 8. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักเลือกแบบภูมิศาสตร์และเอกสารประกอบการเรียน
 9. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประเมินผล
 10. เพื่อให้รู้จักใช้วัสดุอุปกรณ์ การสร้าง การประดิษฐ์ การแสวงหา
4. แนวโน้มการเรียนการสอนวิชาภูมิศาสตร์ในปัจจุบัน

ในปัจจุบันนี้วิชาภูมิศาสตร์ เป็นวิชาที่จะช่วยให้บรรลุผลสำเร็จในการสร้างสมรรถภาพ และปลูกฝังทัศนคติอันดีงามแก่ประชากรของประเทศให้ผู้เรียน มีความรู้ ความเข้าใจ ความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์กับการผลิตการบริโภค การอนุรักษ์ทรัพยากรของสังคม และให้ ผู้เรียนรู้จักเหตุผล ยอมรับหลักการ และกระบวนการที่ถูกต้องในการแก้ปัญหา

อาจารย์พันธุ์พล อาสนจินดา ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการศึกษาภูมิศาสตร์

ไว้ 3 ข้อ

1. การศึกษาภูมิศาสตร์เบื้องต้น ให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา
2. การศึกษาภูมิศาสตร์ในชั้นกลาง ให้มีความรู้สูงขึ้นกว่าเดิม คือ ให้มีความรู้เพิ่มเติม
3. การศึกษาภูมิศาสตร์ในชั้นสูง รู้จักใช้ความรู้รากฐานในลักษณะของสิ่งแวดล้อม

ตลอดจนเหตุผล

5. วิชาภูมิศาสตร์มีความสัมพันธ์กับวิชาอื่น

ความสัมพันธ์ของวิชาภูมิศาสตร์กับวิชาอื่น ๆ มีดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิศาสตร์กับภาษาที่มีมาตั้งแต่กำเนิด
2. ความสัมพันธ์ระหว่างวิชาภูมิศาสตร์กับคณิตศาสตร์

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิศาสตร์กับประวัติศาสตร์
 4. ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิศาสตร์กับศิลปะ
 5. ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิศาสตร์และงานฝีมือ
 6. ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิศาสตร์กับวิทยาศาสตร์
-